

Offgelesen den IXen Augusti anno 1573.

Translaet van de ordonmantie, gemaect by mynen Heere de Prince van Orangnyen, Grave van Nassau etc., dewelcke hy verstaet van point te point onderhouden te werden by den oorlochsluyden, wezende in dienste van Zyne Exc^{le}.

D'eerst. Die den naem Gods zal lasteren, sal voor d'eerste reyze eerlicke beternisse doen ende gestelt werden in gevanckenisse te water ende te broot. Ende voor de tweede reyse zal zyne tonge met een heet yser deursteecken worden, zyne clederen tot 't hemde toe uuytgetrocken ende uuyten landen, staende onder d'onderdanicheyt van Zyne Exc^{le}, gebannen worden.

II. Degheene, die yet sal zeggen off doen ten spyte ende bespotinge van 't woordt Gods ende den dienaren van 't evangelie, zal voer d'eerste reyse drye daghen te water ende broot gestelt werden. Ende voor de tweede reyse eerlicke beternisse doen, de wachters in de hooftwachte vergadert zijnde, gebloot werden van zyne wapenen ende uuyten landen, staende onder de gehoorsaemheyt van Zijn Exc^{le} gebannen werden.

III. Die met voorraet yemandt gedoot zal hebben, sal opgehangen ende verworcht werden.

IV. Die yet gestolen zal hebben, zal opgehangen ende verworcht worden.

V. Die overspel gedaen zal hebben, zal opgehangen ende verworcht worden.

VI. Die een vrouwe off jongedochter vercracht zal hebben, zal opgehangen ende verworcht werden.

VII. Die in horerye bevonden zal zijn mette hoere opte oepenbaere plaetze, (sal) gegesselt werden mit affneminghe van zijn geweer, ende allebeyde gebannen werden uuyten landen, staende onder Zyne (Exc^{le}) gehoorsaemheyt.

VIII. Die soldaet, die van 't eene vendel tot het ander off elders zal willen vertrecken, zal gehouden zijn aen zynen capiteyn vijftien dagen voor 't eynde van de maent verloff te bidden. Ende indien zijn capiteyn 'tzelve weygert, zal hem addresseren, aen den oeversten veltheer off den gouverneur van der stadt, daer hy zal zijn, diewelcke hem verloff zal geven, indien daer wettige saecke toe dient.

IX. De soldaet, die vertrecken zal sonder verloff van synen capiteyn off anderen der machthebbende te geven, zal gepasseert werden mitte wapenen, die hy draecht.

X. Degheene, die yet jegens den dienste van Zyne Exc^{le} ende van den Staten des lands gedaen off voorgenomen zal hebben, zal met alle degheene daerinne geconsenteert hebbende, gehangen ende verworcht werden.

XI. Dieghene, die, wetende datter eenyge moyterie off verraet gehandelt werdt, 'tzelve zynen capiteyn off gouverneur niet te kennen gegeven en zal hebben, zal gehangen ende verworcht werden.

XII. De soldaet, die zynen waerdt, waerdinne, knecht off maecht geslagen zal hebben, zal voor d'eerste (reyse) drie dagen te water ende broot gestelt werden. Ende voor de tweede reyse eerlicke beternisse doen, in de vergaderinge van de wacht zijn geweer benomen ende uuyten regimente gehannen werden. Ende indien daer verminderinge van leeden off bloetstortinge waer geschiet, sal hem de handt affgehouden werden.

XIII. De soldaet van zyne soldie betaelt wezende, off ontfangende leeninge off munitie, en zal van zynen waerdt off waerdinne niet anders mogen eysschen dan 't ammelaken, zout, verjuys ¹⁾ off edick ende kaersen in redelicheydt met het coocken van de spysc. Ende die yet anders neemt, dan mits doende betalinge ende mit believe, zal achte dagen in gevanckenisse te water ende broot gestelt, zijn wapenen affgenomen ende uuyten landen, staende onder de onderdaenicheyt van Zyne Exc^{le}, gebannen werden.

XIV. Degheene, die eenyge victuaellen off anderen dingen benemen zal, comende in 't veltleger of gaende tot de steden van Zyne F. G. onderdanicheyt, zal gehangen ende verworcht worden.

XV. Degheene, die eenyge beesten nemen zal in vrundenlandt, zal als een dieff gestraft werden.

XVI. Degheene, die buyten 't quartier van zijn vaendel off van zynen garnisoen zal wyder dan een cortouwe zal mogen toedragen, zonder verloff van zynen capiteyn, zal gedegradeert worden, in wapenen gebloot ende gebannen uuyten regimente.

XVII. Degheene, die, treckende deur 't landt, gaende ter stryde off daervan wederkerende, zijn vaendel verlaet, zal gepasseert werden deur de wapenen, die hy draecht.

XVIII. Degheene, die zijn wacht off de last hem bevolen zal verzuymen, zal gepasseert werden deur de wapenen, die hy draecht.

XIX. Degheene, die, hebbende de schiltwachte, slapende bevonden werdt, zal drie uuyren naect gestelt worden op een cortouwe, gedegradeert van wapenen, van clederen gebloot werden tot 't hemde toe ende gebannen werden uuyte landen van zyne gehoorzaamheyt. Ende indien hem voor deze reyse gratie geschiet, ter tweede reyse zal hy door de wapenen gepasseert werden.

XX. Degheene, die in een hooftwachte bevonden zal werden te spelen mitten quaertspel off taerlingen, zal men de wapenen affnemen ende uuyten regimente bannen.

XXI. Degheene, die hem uuyt zijn wachte meer als twee uren overdaech zal abzenteren zonder verloff van zynen rotmeester, zal

¹⁾ Verjuus of verjuys = sap van onrijpe druiven als saus gebruikt.

twee uren naect op een cortouwe gestelt, zijn wapenen affgenomen ende uuyte regimente gebannen werden.

XXII. Deghene, die in een hooftwachte ongenoechte zal maecken, yemant injuriëren off heeten liegen, zal eerlicke beternisse doen dengheenen die gebiet in de wacht zal hebben, aen de partie geïnteresseert. Ende zullen hem zijn wapenen benomen ende hy uuyten regimente gebannen worden.

XXIII. Deghene, die zijn geweer zal trecken in een hooftwachte, zal deur de wapenen gepasseert werden.

XXIV. Degheene, die in eenich gevecht tsamenroupinghe van natie sal doen ende hem daerby zal vougen, zullen deur de wapenen gepasseert werden.

XXV. Degheene, die geweer sal trecken in een veltleger off stadt, daer daer wach gehouden wordt, zal de handt affgehouden ende uuyten lande van de gehoorsaemheyte gebannen werden.

XXVI. De soldaet, die eenen anderen uuyt sal roupen om te vechten off balgen voor eenen anderen, sonder verloff van den veltheer off gouverneur, zal deur de wapenen gepasseert werden.

XXVII. De rotmeester off andere gebodt hebbende van de wachte, die twee soldaten zal laten uuytgaen omme mitten anderen te vechten, zal gecasseert ende van zyne wapenen gepriveert werden.

XXVIII. De soldaet, die met woorden off wercken vercort zal zijn, zal hem addresseren aen den veltheer off de gouverneur van der stadt, dewelcke, de redenen aen wederzyden gehoort hebbende, den geïnteresseerden by dengheenen, die ongelijck geeft, beternisse zal doen mitten blooten hoofde ende in bywezen van den hoofde van der wachte opter plaetsen vergadert zijnde, zal 't ongelijck op hem vallen, zal van wapenen gedegradeert ende van den regimente gebannen worden. Ende indien geen getuygen en waren van de questie, zal de veltheer off gouverneur hem mitter daet doen accorderen omme daarvan te oordelen. Ende indien zy niet en wilden verdragen, zullen hem beyde heur wapenen benomen ende sullen uuyten regimente gebannen werden.

XXIX. De zoldaet, die uuyter stadt zal ghaen off daerinne comen elders dan deur die poorte ende ordinaerse wegen, zal deur de wapenen gepasseert worden.

XXX. De soldaet, dewelcke wederhoorich zal zijn 't gebot van zynen capiteyn of dengheenen, onder wiens gebot hy staet, zal duer de wapenen gepasseert off gebannen werden uuyte landen van zyne gehoorsaemheyte naer de zwaricheyt van 't misbruyck ende zal veroordeelt werden by den veltheer off den gouverneur ende capiteynen.

XXXI. De soldaet, die hem niet vinden en zal van den alarm mit het vendel, sal deur de wapenen gepasseert werden.

XXXII. De capiteynen en zullen malcanderens soldaten niet ondergaen, op peyne van hun staten gepriveert te werden.

XXXIII. Degheene, die den sergeant-major in 't bedienen van zijn officie mit woorden off mit wercken zal misdoen off zijn gebot zal weygeren te volcomen, indien hy den capiteyn waer, zal hy gecasseert werden van zynen staet, ende, est een soldaet, deur de wapenen passeren.

XXXIV. Die zoldaet, die van de wachte es ende hem niet en zal vinden by zynen vendel omme op de plaetze te trecken mitten anderen, zal voor d'eerste reyse drye dagen te water ende broot gestelt werden. Ende voor de tweede mael zijn wapenen affgenomen ende voor drie maenden uuyten regimente gebannen zijn. Ende voor de derde reyse deur de wapenen gepasseert werden.

XXXV. Als een soldaet yet misdreven off eenich delict misdreven zal hebben, zal zynen capiteyn, op peyne van drie maenden van zijn staet gesuspendeert te zijn, gehouden wezen, denzelven te stellen in handen van den sergeant-major, dewelcke, hem daerover geïnformeert hebbende, zal de capiteyn ten huysse van den gouverneur vergaderen ende zullen dezelve gelijkelijken oordeelen naer der ordonnantie.

XXXVI. De capiteynen zullen met goeder eendracht gelijkelicken de hant houden, datter over den misdoenders justitie gedaen werde volgende heurluyder voorsz. oordeel ende dat alle zaecken beleyt worden mit goeder geregtheyt, zulcx als Zyne Exc^{ie} hem verzeekert, dat luyden met eeren, die de vrese Gods, heurluyder eere ende den dienst van Zyne Exc^{ie} eenichsins lieffhebben, hem daertoe zullen begeven ende alles doen wat behoorlick es. Veel liever oock hebbende Zyne Exc^{ie} een cleyn getal luyden met eeren onderdanich ende die mit redenen beleyt connen werden dan verwoeste ende ongeregelde heercracht van deuchnieten, wederspannige ende ongetemde menschen.

XXXVII. Waeromme Zyne Exc^{ie} aen allen gouverneurs, capiteynen ende soldaten bidt ende niettemin hem ordineert ende beveelt van hem daerinne te dragen naer heur behooren ende zyne meninge in dese ordonnatie verclaert.

Gedaen te Dordrecht, desen VI^{en} Augusti 1573.

(Onder stont gedruet 't groote zegel van Zyne Exc^{ie} in rooden wasse ende daer beneffens geteyckent:)

Guill^e de Nassau.

(Ende noch lager was geschreven:)

de ordonnantie van Zijn Exc^{ie},

(Ende geteyckent:)

N. Bruyninck.

Mijn Heere de Gouverneur deser stadt Leyden ende 's Lants van Rijnlant laet mits desen eenen yegelijcken zoo borgeren als inwoon-

deren deser stede weten, dat zo wie zeeckere soldaet off soldaten ter cause van eenyge overdaet, fortse, geweld, plonderinge, diefte off diergelijke ongeregeltheyt te clagen zal hebben, dat deselve hem voor 't eerste sal adresseren aen den capiteyn, daeronder dezelve soldaet off soldaten in dienste zijn gelegen, omme by de voorsz. capiteyn (in conformité van de voorsz. ordonnantie) daerover recht ende justitie gedaen te werden, 'twelck, indien dezelve niet en dede (dat God verhoede), zullen alsdan heure clachten daervan mogen comen doen aen Zyne W.E., die den clagers van behoorlijk recht ende justitie zal doen verzien, also Zyne W.E. expresse wille, meyninge ende bevel es, dat de ordonnantie van Zyne F.G. in alle zyne poincten by een yege-lijk strictelyk onderhouden ende naergecomen zal worden.
